

ONTOLOGINĖS HERMENEUTIKOS KONTROVERSIJOS: PRAKTINIS ASPEKTAS*

Vaiva Daraškevičiūtė

Vilniaus universiteto
Religijos studijų ir tyrimų centras
Universiteto g. 9/1, LT-01513 Vilnius
El. paštas: vaiva.daraskevičiute@gmail.com

Santrauka. Straipsnyje aptariami du ontologinės hermeneutikos modeliai – pirmajam atstovauja Hanso Georgo Gadamerio filosofija, antrajam – dviejų italų mąstytojų: Luigi Pareysono ir Gianni Vattimo, hermeneutika. Šiuos tris filosofus vienija įsitikinimas, kad postmetafiziniame mąstyme ontologija įmanoma tik kaip praktinė hermeneutika, tačiau italų filosofai Pareysonas ir Vattimo savo hermeneutikos praktinę nuostatą pagrindžia eidami kitu keliu nei Gadameris. Straipsnyje teigiama, kad praktinės filosofijos požiūriu Gadamerio bei Pareysono ir Vattimo ontologinės hermeneutikos modeliai skiriasi dviem aspektais. Pirmasis skirtumas susijęs su pačia hermeneutikos traktuote – Gadamerio hermeneutika yra supratimo teorija, o Pareysono ir Vattimo ontologijoje hermeneutika traktuojama kaip interpretacijos teorija; antrasis susijęs su skirtingo veikimo modelio pasirinkimu – Gadamerio hermeneutikoje nusistatoma veikti dialogo būdu, o Vattimo ir Pareysono hermeneutikos praxis yra konfliktas.

Pagrindiniai žodžiai: ontologinė hermeneutika, praktinė filosofija, supratimas, interpretacija, dialogas, konfliktas

Įvadas

Šiuolaikinio mąstymo kontekste ontologinė hermeneutika priskiriama filosofijos kryptims, savo tyrimuose nagrinėjančioms buvimo kasdienybėje problemas. Žymiausias postmetafizinės hermeneutikos atstovas Hansas Georgas Gadameris hermeneutikos kaip praktinės filosofijos statusą pagrindė teigdamas, kad hermeneutika, būdama supratimo teorija, sykiu yra praktinė filosofija,

nes supratimas yra vyksmas, apibrėžiantis ne vien teorines filosofijos prielaidas, bet ir patį žmogiškąjį buvimą, kuris, anot Gadamerio, visada įtarpintas kalbos, kultūros ir tradicijos kontekste. Įsitraukdami į pokalbį su kultūriniu „tekstu“, neišvengiamai atliekame hermeneutinį supratimo judesį ir tai, Gadamerio nuomone, pagrindžia performatyvų pačios hermeneutikos statusą. Tačiau šiuolaikinėje filosofijoje egzistuoja ir kitas ontologinės hermeneutikos modelis, kuriame hermeneutika traktuojama ne kaip supratimo, bet kaip interpretacijos teorija. Šiame straipsnyje mums rūpi Italijoje, Turino hermeneutikos mokykloje, susiformavusi interpretacijos hermeneutikos

* Publikacijos rengimą finansavo Lietuvos mokslo taryba pagal Europos Sąjungos struktūrinių fondų remiamą projektą „Podoktorantūros (post doc) stažuolių įgyvendinimas Lietuvoje“, sutarties nr. 004/54/MTS-310000-316. Autorė dėkoja jos tyrimus finansavusiam projektui ir LMT.

samprata, atstovaujama šios mokyklos steigėjo Luigi Pareysono bei pasauliniu mastu Turino mokyklą išgarsinusio jo mokinio Gianni Vattimo. Itališkoje interpretacijos hermeneutikoje teigiama, kad mums pažinus gyvenamasis pasaulis sudarytas ne iš objektyvių faktų, bet veikiau iš istorinių ir lingvistinių įvykių, kurie individui prieinami veikiant hermeneutiniu interpretacijos būdu. Tiek Gadamerio, tiek Pareysono ir Vattimo hermeneutikos modeliuose praktinė filosofijos prieiga pagrindžiama remiantis hermeneutikos universalumo idėja, tačiau pirmosios hermeneutikos sampratos raktinis žodis yra supratimas, o antrosios – interpretacija. Nors galėtų pasirodyti, kad šis neatitikimas nėra itin reikšmingas, čia susiduriame su dviem hermeneutikos modeliais, kurių atstovai skirtingai įsivaizduoja praktinę filosofijos užduotį ir veikimo strategiją.

Šiame straipsnyje keliamas klausimas, kokie veiksniai daro įtaką *supratimo hermeneutikos* ir *interpretacijos hermeneutikos* kontroversijos radimuisi? Kitaip tariant, kuo skiriasi supratimo ir interpretacijos aktai ontologinėje hermeneutikoje ir kaip šis skirtumas implikuoja pačios hermeneutikos sampratos skirtumus? Norėdama atsakyti į šiuos klausimus, pradėsiu ne nuo Gadamerio, Pareysono ar Vattimo tekstų aptarimo, tačiau prisimindama Martiną Heideggerį, kuris pirmojoje *Būties ir laiko* dalyje apkeitė vietomis supratimo ir interpretacijos momentų eiliškumą. Priešingai, nei manyta klasikinėje hermeneutikoje, Heideggerio įsitikinimu, ne interpretacija¹

formuoja, išplečia ar paaiškina supratimą, bet atvirkščiai – supratimas yra interpretacijos pagrindas: „Kiekviena interpretacija įsišaknijusi supratime“ (Heidegger 2008: 442). Heideggerio dėka tampa įmanoma svarstyti supratimo ir interpretacijos sąvokas jau ne kaip kognityvinio, bet kaip ontologinio proceso dalis. *Būtyje ir laike* supratimas – tai egzistencialas, kuriuo nusakomas *Dasein* buvimo pasaulyje būdas, o interpretacija traktuojama kaip supratime implikuotų galimybių sklaida ir jų konkretinimas². Heideggeriui perkalbėjus supratimo ir interpretacijos sąvokas ontologinės hermeneutikos perspektyvoje, patys supratimo ir interpretacijos veiksmai tampa susieti su pamatiniais egzistencinio santykio momentais, kuriuos atpažįstame hermeneutinio rato modelyje – individas aptinka save pasaulyje kaip jį supančios visumos dalį ir plėtoja šį supratimą nustatydamas savo ir pasaulio santykį interpretacijos būdu – tai reiškia, rinkdamasis ir aktualizuodamas vieną iš daugybės jam prieinamų galimybių. Heideggerio mąstyme supratimas ir interpretacija yra vienodai svarbūs ir neišvengiami hermeneutinio rato momentai, tačiau nesunku pastebėti, kad šie momentai gana skirtingi – supratimas aprašomas kaip mediatyvi būseną, kurioje individas aptinka save, o interpretacija traktuojama kaip aktyvus individo veiksmas, kuriuo jis pasirenka vieną iš galimybių, atmesdamas visas kitas. Šio straipsnio kontekste supratimo ir interpretacijos aktų atskyrimas bei jų apibūdinimas pasyvumo ir aktyvumo terminais ypač parankus, nes supratimo

¹ Reikia paminėti, kad vokiečių kalboje interpretacijos sąvokai įvardyti vartojami du žodžiai – *Interpretieren* ir *Auslegung* (pažodžiui: išdėstytas, išguldytas). Heideggerio filosofijos kontekste pirmoji sąvoka (*Interpretieren*) vartojama techninės interpretacijos pras-

me, o antroji (*Auslegung*) – ontologinės interpretacijos prasme.

² „Interpretacijoje supratimas tampa ne kažkuo kitu, o pačiu savimi“ (Heidegger 2008: 438).

kaip pasyvios pasaulio atžvilgiu būsenos ir interpretacijos kaip aktyvaus tikrovę formuojančio veiksmo analogija atsikartos Gadamerio bei Pareysono ir Vattimo hermeneutikos modelių aptarime.

Praktinė hermeneutika kaip supratimo teorija

Heideggeris susiejo ontologiją ir hermeneutiką, tačiau būtent jo sekėjas Gadameris suformavo ontologinės hermeneutikos kaip praktinės filosofijos įvaizdį. Hermeneutikos paskirtį atlikti praktinės filosofijos funkciją Gadameris aiškino remdamasis Aristotelio vartota sąvoka *phronesis*, apibūdinančia praktinės išminties principą, sujungiantį žmogiškosios veiklos teoriją ir praktiką. Aristotelio *Nikomacho etikos* VI knygoje terminu *phronesis* nusakomas žmogaus gebėjimas „teisingai spręsti, kas jam pačiam yra gera ir naudinga, – ne apie paskirus dalykus, kaip antai kas naudinga sveikatai, kas stiprina kūną, bet apskritai apie dalykus, kurie sukuria laimingą gyvenimą“ (Aristotelis: 1990: 173). Kitaip tariant, Aristotelio filosofijoje *phronesis* – tai sąmoningumo ir politinės etikos reikalaujanti veikla, implikuojanti veikimo principus, pagal kuriuos atskiro individo pasirinkimai grindžiami remiantis jo priklausymu tam tikrai bendražmogiškai terpei³.

Nors Gadameris *phronesis* sampratos analizei paskyrė antrosios *Tiesos ir metodo* dalies skyrelį „Hermeneutinis Aristotelio aktualumas“, vis dėlto pagrindinis didžiojo

³ Aristotelis aiškiai pasako, kad *phronesis* susijęs su gebėjimu veikti ne tiek pragmatiškai, kiek politiškai – siekiant visuotinio gėrio: „Todėl mes manome, kad Periklis ir kiti tokie vyrai yra supratingi, nes jie sugeba įžvelgti, kas yra gera ir jiems patiems, ir kitiems žmonėms. Tokiais mes laikome ūkių ir valstybių valdytojus“ (Aristotelis. 1990: 174).

Gadamerio veikalo tikslas buvo reabilituoti tiesos įvykio galimybę mene ir humanitariniuose moksluose, o praktinę hermeneutikos paskirtį vokiečių filosofas išsamiau aptarė tik 1972 metais išleistoje rinktinėje *Zur Rehabilitierung der praktischen Philosophie*⁴, ir nuo to laiko *praxis* temai skyrė daugelį savo vėlyvųjų tekstų. Gadameris pastebėjo, kad šiuolaikiniame mąstyme pamiršamas Aristotelio mokymas priešinti *praxis* kaip *phronesis* ne teoriniam pažinimui, bet pragmatinei amatininko veiklai – *techne*, todėl įsivyravo atvirkštinė tendencija, praktinę filosofiją laikanti priešinga kaip tik teoriniam žinojimui ir sykiu siejanti ją su veiklos filosofijomis (Gadamer 1995: 234). Tačiau Gadamerio įsitikinimu, hermeneutika yra *praxis* ne todėl, kad ji, būdama filosofinė veikla, atlieka teorijos aplikavimo funkciją, tačiau todėl, kad hermeneutiką pagrindžia supratimas, implikuotas visoje bendražmogiškoje veikloje (Gadamer 2007: 229–232). Kitaip tariant, Gadamerio hermeneutika yra praktinė filosofija dėl tos pačios priežasties, dėl kurios ji yra ontologinė – supratimas vokiečių filosofo mąstyme prilyginamas universaliam modeliui, įtarpinančiam bendrabūvyje konkretų individą. Hermeneutikos ontologiškumas pagrindžiamas teze, kad individas būna pasaulyje niekaip kitaip, tik suprasdamas, o, patį supratimą apibrėžus kaip įvykį, vyksmą, dialogą, atsivėrimą kitam, tradicijai ir kultūrai, prieinama prie to, kad ontologinė hermeneutika traktuojama ne kaip abstrakčiai spekuliatyvi teorija, bet kaip gyvenamojo pasaulio patirtį diskutuojanti filosofinė *praxis*.

Vadinasi, Gadameriui rūpėjo ne pagrįsti kritinę hermeneutikos funkciją, išryškinant

⁴ Gadamer, H.- G. 1972. *Zur Rehabilitierung der praktischen Philosophie*, 2 voll., Freiburg: Rombach.

galimas gyvenamojo pasaulio, kuriame save aptinka individas, prievartos prielaidas, bet įteisinti hermeneutinį supratimo modelį kaip praktiką, pagal kurią individas reflektuoja savo galimybes ir atlieka sprendimus, orientuojamas ne savanaudiško, bet politinio impulso – priklausymo visuomenei (poliui). Hermeneutika nepretenduoja tapti metodu, vedančiu į grynąjį pažinimą, atsietą nuo tikrovės – atvirksčiai, supratimas, anot Gadamerio, yra jungiančios patirties šaltinis. Tai reiškia, kad supratimo ontologiškumas suvokiamas ne vien abstrakčiai – „suprantu, kad esu“, bet ir kaip konkrečiomis sąlygomis apribota socialinė praktika – „suprantu, kad esu tarp kitų“.

Savo filosofijos ašimi padarydamas supratimą, Gadameris konstravo praktinę hermeneutiką, kurioje atsiribojama nuo pragmatinės nuostatos ir atsisakoma kritinės funkcijos. Ši jo strategija sulaukė skirtingoms filosofinėms stovykloms atstovaujančių mąstytojų kritikos. Frankfurto mokyklos atstovai kritikavo Gadamerio hermeneutikos pretenzijas tapti universalia, bet ne kritiška teorija, o postmodernios filosofijos kūrėjai taikioje Gadamerio nuostatoje išvelgė nepakankamą pastangą išsivaduoti iš metafizikos įtakos. Vienus rimčiausių priekaištų Gadamerio ontologinės hermeneutikos atžvilgiu išsakė buvęs jo mokinys, vėliau pasirinkęs postmodernaus mąstymo kelią, italų filosofas Gianni Vattimo, kuris atsisakė sutikti su pamatine *Tiesos ir metodo teze*: „Būtis, kuri gali būti suprantama, yra kalba“, ir savo nesutikimą aiškino tuo, kad, jo įsitikinimu, vokiečių mąstytojo hermeneutikoje, filosofinę *praxis* traktuojant pernelyg teoriškai, įvykdomas būties „ištirpinimas“ kalboje.

Praktinė hermeneutika kaip interpretacijos teorija

Gianni Vattimo ontologinės hermeneutikos raktinis žodis yra ne supratimas, bet interpretacija. Šiuo aspektu Vattimo remiasi jau ne Gadamerio, tačiau savo tautiečio Luigi Pareysono mąstymu. Kalbėdami apie hermeneutiką kaip apie interpretacijos, o ne supratimo teoriją, Turino hermeneutinės mokyklos steigėjas Luigi Pareysonas ir jo tiesioginio mokinio Gianni Vattimo pozicijas, galime traktuoti kaip atstovaujančias vienai perspektyvai⁵, leidžiančias pamatyti Turino filosofinės mokyklos išskirtinumą bendresniame ontologinės hermeneutikos kontekste. Žymus hermeneutinės filosofijos tyrinėtojas Jeanas Grondinas apibūdino Vattimo *silpnąjį mąstymą* kaip pastangą „lotynizuoti“ vokišką hermeneutikos tradiciją (Grondin 2007: 239–240). Su šia Grondino pastaba lieka tik sutikti priduriant, kad Vattimo ir Gadamerio hermeneutikos skirtumus inspiravo Pareysono filosofijos principai, kuriuos perėmęs Vattimo radikalizavo savo *silpnajame mąstyme*. Vienas iš „lotynizuotos“, arba itališkos, hermeneutikos ypatumų kaip tik ir yra jos koncentravimasis į interpretaciją, o ne supratimą. Ši tendencija, daugiau ar mažiau apimanti ne vien Turino hermeneutinės mokyklos atstovų mąstymą, bet visą italų hermeneutiką, tėvynėje sulaukia ne vien palaikymo, bet kelia ir nemažai diskusijų. Štai italų filosofė, taip pat Gadamerio auklėtinė ir atidi

⁵ Reikia pripažinti, kad tam tikrais aspektais daugiau sąlyčio taškų galima rasti ne tarp Pareysono ir Vattimo, bet tarp Pareysono ir Gadamerio. Pavyzdžiui, jei analizuosime hermeneutinėje filosofijoje labai reikšmingą tiesos problemą, matysime, kad ir Gadamerio, ir Pareysono hermeneutikoje išlaikoma iš dalies transcendentinė tiesos samprata, o postmoderniame Vattimo mąstyme bet kokia tiesa tapatinama su prievarta ir tuo remiantis jos atsisakoma.

jo hermeneutikos tyrinėtoja Donatella Di Cesare, dvejojama dėl Italijoje paplitusios, jos įsitikinimu, klaidingos hermeneutikos recepcijos, teigia: „Hermeneutinė filosofija yra ne interpretacijos filosofija“ (Di Cesare 2007: 282). Galėtume sutikti su Di Cesare, jei traktuotume hermeneutiką vien kaip Gadamerio indėlį į Vakarų mąstymą, tačiau tenka pripažinti, kad *interpretacijos hermeneutika* yra savitas italų ir visų pirma Pareysono įnašas į bendresnį ontologinės hermeneutikos kontekstą.

Pareysono hermeneutikoje interpretacijos sąvoka apibūdinamas ontologinis santykis, pozicionuojamas kaip konkreti asmeninė prieiga, iš kurios perspektyvos atsiveria būtis ir tiesa. Viena svarbiausių Pareysono tezių teigia: „Nėra tokios tiesos, kuri nebūtų interpretacija, ir nėra tokios interpretacijos, kuri nebūtų tiesa“ (Pareyson 2005: 53). Tiesos kaip interpretacijos samprata pagrindžiamas ontologinis pliuralizmas ir perspektyvizmas Pareysono hermeneutikoje yra prieštaringas – asmeninė interpretacija suprantama kaip vienintelis prieinamas tiesos modusas, ir vis dėlto jokia interpretacija nepajėgi išreikšti tiesos, kuri, italų filosofo įsitikinimu, lieka nepažini. Šio straipsnio problemos kontekste mums rūpi ne gana kontroversiška Pareysono tiesos samprata⁶, tačiau italų filosofo pateikta interpretacijos traktuotė, pagal kurią interpretacija laikoma tapačia aktyviai veiklai, o sykiu suprantama ir kaip šios veiklos rezultatas. Viena vertus, Pareysono įsitikinimu, svarbiau ne tai, kad individas veikia pasaulyje tikrovę aiškindamas racionaliai (suprasdamas), tačiau tai, kad jis ją formuoja interpretuo-

damas – šiuo būdu pabrėžiamas aktyvusis interpretacijos akto matmuo. Kita vertus, kūrybos procesą ir žmogiškąją veiklą bendrąja prasme Pareysonas apibrėžia jo filosofijoje sinonimiška interpretacijai sąvoka – *formatyvumu* (*formatività*), tai yra „darymu, tuo pačiu metu atrandant būdą, kaip tai daryti“ (Pareyson 2010: 59). Visgi bet kurios veiklos rezultatas, anot italų filosofo, taip pat turi būti vadinamas „interpretacija“ todėl, kad ši sąvoka savo prasmėje implikuoja dviejų priešingų pradų, baigtinybės ir begalinio atvirumo, santarvę. Tokios dermės pavyzdys Pareysono hermeneutikoje yra meno „dirbinys“⁷, kuris, viena vertus, yra vadinamas interpretacija atlikimo prasme, tai yra kaip veikimas, o sykiu yra interpretacija kaip *formatyvumo* „rezultatas“, šiuo terminu galintis vadintis tik iš dalies, nes išlaiko savo nefiksuotumą, atvirumą naujoms, bet pirmapradiškumą atliepiančioms galimybėms ir jų neišsemiamumą. Šiuo požiūriu galima įžvelgti esminį panašumą tarp Pareysono interpretacijos sampratos ir Gadamerio supratimo sampratos, kurioje supratimo aktas taip pat gali būti traktuojamas dvejopai – kaip vyksmas ir kaip rezultatas, išlaikantis savo atvirumą naujoms prasmėms. Vis dėlto jei lyginsime, kaip prie praktinės filosofijos prieinama Pareysono ir Gadamerio hermeneutikoje, matysime, kad Gadameris atlieka dvejopą judesį – jam supratimas yra *praxis* todėl, kad jis įtarpintas *logose*, o štai Pareysonui, interpretacijos hermeneutika yra praktinė, nes interpretacija pati savaime, anot jo, yra ontologinį santykį įtvirtinanti veikla. Pareysono hermeneutikos praktinė nuostata kyla

⁶ Išsamiau Pareysono tiesos sampratos daugia-reikšmiškumą nagrinėjau savo straipsnyje *Hermeneutikos samprata personalistinėje Luigi Pareysono ontologijoje* (Daraškevičiūtė 2013: 55–58).

⁷ Savo estetikoje Pareysonas griežtai atskiria kūrybos (*creazione*) ir darymo (*il fare*) terminus. Pirmuoju gali būti apibūdinama tik Dievo veikla, antruoju – žmogaus meninė veikla.

iš jo filosofijoje išreiškiamo angažavimosi veiklai, kuri čia suprantama per jos opozicinį santykį su teoriniu mąstymo idealu, būdingu racionalistinės filosofijos tradicijai.

Vis dėlto palikus nuošalyje abstrakčias formuluotes derėtų užklausti, kokia prasme hermeneutikoje kalbama apie veiklą, traktuojant interpretaciją kaip aktyvų veikimą? Šioje vietoje tinka atsižvelgti į Pareysono įsteigtos Turino hermeneutinės mokyklos atstovą Gianni Vattimo bei jo *silpnąjį mąstymą* ir panagrinėti, kuo remiantis jo postmodernios filosofijos projekte hermeneutika pristatoma kaip radikali *praxis*. Visų pirma būtina paminėti, kad Vattimo griežtai nesutiko su savo mokytojo Pareysono teigta transcendentine tiesos samprata ir netgi manė, kad, pateikdamas savo tiesos traktuotę, šis prieštaravo savo filosofijos raidei⁸. Kita vertus, kaip tik iš Pareysono Vattimo perėmė interpretacijos kaip aktyvios veiklos sampratą ir ontologinį tikrovės pliuralizmo modelį, kuriuos savo *silpnajame mąstyme* radikalizavo perkalbėdamas postmodernios filosofijos terminais. Vattimo teigimu, galimybė hermeneutiką traktuoti kaip praktinę filosofiją susijusi ne su racionalistine mąstymo prieiga, tačiau su kiek įmanoma atidesniu atsižvelgimu į aktualią tikrovę. Todėl, remdamasis Nietzsche's teze „Nėra faktų, tik interpretacijos“, Vattimo teigia, kad vienintelis kelias veikti šiuolaikiniame pasaulyje filosofuojant veda į tai, kad reikia pagaliau pradėti matyti tikrovę ne kaip metafizinių tiesų konstrukta, bet kaip skirtingų interpretacijų įvairovę. Ontolo-

⁸ Savo įvade į anglišką Pareysono *Tiesos ir interpretacijos* vertimą Vattimo tebisi: „Klausimas, kurio vis dar klausiu Pareysono ir klausiu savęs skaitydamas jo tekstus, yra toks – ką reiškia tiesos amžinumas ir transcendentškumas, jei tiesa atsiskleidžia tik kaip interpretacija – tai yra interpretacijos, pasireiškiančios istoriškai?“ (Vattimo 2013: xii).

ginėje Vattimo hermeneutikoje manoma, kad tikrovė yra ne faktų, bet interpretacijų visuma, o pati interpretacija traktuojama ne kaip tikrovės deskripcija, bet kaip veikimo būdas, priešingas teoriniam žvilgsniui: „Iki šiol filosofai tikėjo, kad jie aprašo pasaulį, dabar atėjo laikas jį interpretuoti“ (Vattimo 1995: 19).

Akivaizdu, kad konstruodamas savo hermeneutiką kaip interpretacijos teoriją, Vattimo siekė paneigti dėl Gadamerio mąstymo įtakos susiformavusią hermeneutikos kaip konservatyvios ir „nepavojingos“ filosofijos reputaciją. Vienoje paskutiniųjų, sykiu su Santiago Zaballa parašytoje knygoje *Hermeneutinis komunizmas* Vattimo pateikia anarchistinę interpretacijos traktuotę, pagal kurią hermeneutika yra praktinė, opozicine prasme Gadamerio supratimo teorijai. Prie hermeneutikos kaip praktinės filosofijos pagrindimo Vattimo prieina akcentuodamas kritinę hermeneutikos funkciją, kurią savo mąstyme ignoravo Gadameris. Italų filosofo įsitikinimu, tuo atveju, kai hermeneutika orientuojama ne į supratimą, bet į interpretaciją, joje suaktyvinamas ne tik atsivėrimo bendrabūviui (poliui) momentas, bet ir jos kritinės paskirties galimybė. Hermeneutikos praktinė prieiga šiuo atveju pasiekiamą ne per praktinės išminties principą (*phronesis*), tačiau kaip tik tuo keliu, kurį kritikavo Gadameris – siedamas interpretaciją su aktyvia *techne*, Vattimo priešina hermeneutiką teoriniam žinojimui *theoria*, kuris jam asocijuojasi su konservatyvumu, neutralizacija ir prievarta (Vattimo 2011: 83). Vattimo įsitikinimu, hermeneutika, būdama į aktualią tikrovę orientuota interpretacijos teorija, itin tinkama aktyviai veikiančios kritinės filosofijos vaidmeniui atlikti, o pats „politinis hermeneutikos projektas“ turėtų būti grindžiamas ne metafiziniais idealais,

bet interpretacijų įvairovė kaip vyraujančiu šiuolaikinės tikrovės bruožu. Pernelyg nepaisydamas to, kad hermeneutinei tradicijai priskiriamus autorius Nietzsche'ę, Heideggerį, Gadamerį būtų sudėtinga pavadinti komunizmo ideologais, knygoje *Hermeneutinis komunizmas* Vattimo teigia, kad interpretacijos hermeneutikoje „tiesos žinojimas, kuriuo remiasi deskriptyviosios politikos, transformuojamas į interpretacijos politiką, suteikiančią interpretavimo teisę silpniesiems. Tai reiškia, kad hermeneutika yra vienintelė filosofija, reflektuojanti postmodernios visuomenės pliuralizmą, kuris politiniu lygmeniu išreikštas progresyviose komunistinėse demokratijose [...] pasiekimus matuojančiose ne santykiu su tiesa, bet santykiu su kitais“ (Vattimo 2011: 79)⁹. Reikia turėti mintyje, kad Vattimo filosofijos terminologijoje hermeneutika reiškia *silpnąjį mąstymą* (o dabar jau ir *silpnųjų mąstymą*), tuo tarpu *stiprusis mąstymas*, kitaip tariant, *metafizika* tapatinama ne tik su *aprašančiomis* filosofijomis, bet ir su prievarta, kurią silpnųjų atžvilgiu paskatina galingieji, *objektyvuodami* tikrovę, tai yra nustatydami jos tiesas; komunizmas, nepaisant autorių pateiktų nuorodų į politines Hugo Chàvezo, Juano Evo Moraleso Aymos ir Rafaelio Correos santvarkas, čia traktuojamas bendrabūvio (*comune*) principo prasme. Tačiau interpretacija šiame kontekste turi būti suprantama kaip pasipriešinimo metafizikos prievartai veiksmas, inspiruotas gana radikalaus Karlo Marxo ir

⁹ Reikėtų pridurti, kad savo *silpnajame mąstyme* Vattimo kaip savo politikos idealą įsivaizduoja dėl metafizinių pasakojimų pabaigos įtakos susiformavusį *silpnąjį komunizmą*, kuris turėtų būti priešingas sovietiniam komunizmui ir dabartinės Kinijos santvarkai. Šiuolaikinėje tikrovėje „teisingi“ *silpnojo komunizmo* modeliai, anot Vattimo, buvo realizuoti Pietų Amerikoje (Vattimo 2011).

Martino Heideggerio filosofijos perskaitymo. Nepradėsime analizuoti, kiek pateiktas aprašymas atitinka tikrovę – akivaizdu, kad „tikrovė“, kurią *interpretuoja* Vattimo, nesutampa su faktiniu dalykų išsidėstymu. Kaip teigia lietuvių filosofė ir nihilistinės *interpretacijos hermeneutikos* Lietuvoje atstovė Rita Šerpytytė: „Vattimo pasaka tapusį Nietzsche's pasaulį ima „derinti“ su heidegeriška traktuojama derealizacija, tačiau sykiu steigiant kitą – „aktualybės“, tikrovės lygmenį“ (Šerpytytė 2013: 17). Vis dėlto laikantis šiame straipsnyje išskelto uždavinio analizuoti hermeneutiką kaip praktinę filosofiją į akis krenta tai, kad nors Vattimo kritikuoja Gadamerio hermeneutiką dėl pastarosios abstraktumo ir metafizinių idealų laikymosi, tačiau, pačiam Vattimo pabandžius savo interpretacijos hermeneutikos praktiką perkelti iš teorinės plotmės į politinės „tikrovės“ lygmenį, matome, kad italų filosofo projektas susiduria su interpretacijos transformavimo į „aktualybę“ sunkumais. Savo *interpretacijos hermeneutikai* Vattimo suteikia vos ne magiškų savybių, turinčių įgalinti šią „teoriją“ vienu metu atlikti ir veikimo būdo, ir šio veikimo pagrindimo vaidmenį. Kitaip tariant, *silpnajame mąstyme* pretenduojama interpretaciją kaip veiksmą pagrįsti interpretacijos kaip radikalaus save paneigiančio bepagrindiškumo „idėja“. Ir net jei sutiksime su Vattimo teze, kad tiesos kategorijos atsisakiusi postmoderni tikrovė šaukiasi aprašymo, kurio terminija būtų labiau susijusi su interpretacijos, o ne supratimo modelio kontekstu, turėsime pripažinti, kad, šios savo tezės pagrindu atlikdamas teorinį veiksmą, Vattimo netesi joje duoto pažado, vietoje interpretacijos radikalioms bepagrindybės prasme pasiūlydamas ideologiniu rūbu apvilktą teorinį konstruklą.

Dialogo hermeneutika vs konflikto hermeneutika

Antroji *supratimo hermeneutikos* ir *interpretacijos hermeneutikos* kontroversija yra susijusi su skirtingų hermeneutinio „veikimo“ modelių pasirinkimu. Gadamerio filosofijoje hermeneutinė *praxis* visų pirma yra dialogas, vedantis į supratimą, o Pareysono ir Vattimo perspektyvoje hermeneutinė interpretacija įtvirtinama konflikto būdu. Tai reiškia, kad pirmuoju atveju susiduriame su dialogo hermeneutika, o antruoju – su konflikto hermeneutika.

Pirmojoje *Valstybės* knygoje Platonas aprašo tokią situaciją:

Netrukus priėjo Polemarchas su Glaukono broliu Adeimantu, Nikijo sūnumi Nekeratu ir dar kai kuo – visi grįžo iš iškilmingų eitynių. Polemarchas tarė:

- Man rodos, Sokratai, kad jūs skubate grįžti į miestą.
- Visai neblogai įspėjai, – atsakiau aš.
- Ar matai, kiek čia mūsų?
- Kurgi nematysi!
- Taigi turėsite arba mus visus nugaleti, arba likti čia.
- Bet juk yra dar viena išeitis – įtikinti jus, kad reikia paleisti mus namo.
- Argi galėtumėte įtikinti tuos, kurie visai nenori jūsų klausyti?
- Jokių būdu negalėtume, – atsakė Glaukonas.
- Tai turėkite galvoje, kad mes jūsų neklausysime. (Platonas 2000: 7–8)

Čia pateiktame pokalbyje Platonas apibrėžia konfliktą ir dialogą kaip socialines praktikas, siekiančias skirtingų tikslų, tačiau akivaizdu, kad, klasiko nuomone, politinis bendrabūvis remiasi susikalbėjimo, o ne kivirčo idealu. Platoniškoji dialogo tradicija tęsiama ir Gadamerio hermeneutikoje. Gadamerio įsitikinimu, individas supranta save kaip įtarpintą nepriklausomoje nuo jo aplinkoje – tradicijoje, istorijoje, kalboje. Šis

„tarp“ implikuoja supratimo ontologiškumą ir dialoginę jo struktūrą – individas neišvengiamai pripažįsta, kad egzistuoja nuo jo nepriklausomas pasaulis, kuriam būdamas šio pasaulio dalimi jis atsiveria. Dialogo terminu apibūdinamas ontologinis įvykis nustato individo santykio su aplinka Gadamerio hermeneutikoje dinamiką – dialogas yra individą ir jį supančią tikrovę transformuojanti tiesos atvertis. Kaip teigiama *Tiesoje ir metode*, „[p]asiekti supratimą dialoge, reiškia ne rizikavimą viskuo, keliant tikslą, kad laimėtų savas požiūrio taškas, bet mūsų virsmą į bendrystę, kurioje liekame jau ne tie, kas buvome“ (Gadamer 2001: 779). Toks Gadamerio požiūris implikuoja nuostatą, kad galimybių visuma, kurioje save aptinka individas, yra svarbesnė už vienos iš galimybių realizaciją, arba, kitaip tariant, dialogo hermeneutikoje išankstinė „teisingo“ santykio nuostata yra pirminė atskiro asmens ir jo veiklos atžvilgiu.

Tuo tarpu Pareysono ir Vattimo atstovaujamoje interpretacijos hermeneutikoje oponuojama Gadameriui ir visai platoniškai tradicijai, pasirinkus filosofinės praktikos orientyrą ne dialogą, bet konfliktą. Italų filosofų nuomone, varomoji tikrovės jėga – tai ne kompromiso siekiantis dialogas, bet vis naujas interpretacijas iškeliantis konfliktas, todėl hermeneutika kaip praktinė filosofija turėtų būti konflikto teorija. Pareysono mąstyme ši tezė nėra postuluojuama tiesiogiai, tačiau, Vattimo teigimu, būtent Pareysono *formatyvumo* teorija padėjo pagrįsti jam hermeneutiką kaip konflikto filosofiją (Vattimo 2012: 219). Vattimo čia turi mintyje labai svarbų Pareysono *formatyvumo* estetikos aspektą, nusakomą itališku žodžiu *riuscito* (pavykęs) ir apibūdinantį menininko veiklos rezultatą kaip tokį, kurio išsipildymas nėra savaime suprantamas.

Sėkmės atveju interpretacija bus pavykusi, tačiau ji gali ir žlugti (Pareyson 2010). Taigi Pareysono hermeneutikoje susiduriame ne su išankstine sėkmingo dialogo nuostata, bet veikiau su minorinę nuotaiką žadinančiu žinojimu apie nesėkmės galimybę.

Savo *silpnajame mąstyme* Vattimo transformavo pesimistinį Pareysono konflikto hermeneutikos nusistatymą, mokytojo idėjas perkalbėdamas iš veiklos filosofijos perspektyvos. Anot Vattimo, konflikto, o ne dialogo hermeneutika yra artimesnė tikrovei, nes tikrovė, kurioje mes gyvename, nėra ideali, veikiau susideda iš prieštaravimų, ir tai – ne pesimistinis, tačiau realistinis požiūris. Pripažįstant, kad postmoderniame pasaulyje tiesa įmanoma tik kaip interpretacija, reikia pripažinti ir tai, kad interpretuotojų yra daugybė, o jų „tiesos“ ne visuomet dera tarpusavyje. Vattimo įsitikinimu, interpretacijų konfliktas yra neišvengiamas būvis, todėl gadameriška hermeneutika, koncentruodamasi į taikius tikrovės aspektus, naiviai tikisi „užgesinti“ konfliktus dialoge, tačiau dar pavojingiau yra tai, kad taikos būseną, kurios siekia dialogo praktika, veda į tikrovės daugiabriauniškumo ignoravimą ir į neutralizaciją. Konflikto privalumas dialogo atžvilgiu, pasak Vattimo, išryškėja atkreipus dėmesį, kaip abiem atvejais elgiamasi susidūrus su skirtumais. Dialoge skirtingų nuomonių susidūrimas išsprendžiamas neutralizuojant skirtumus ir pasiekiant priešingoms pusėms priimtinos tiesos, o konfliktas, Vattimo įsitikinimu, pasitvirtina kaip pozityvesnis ir taikesnis būdas, nes leidžia išlaikyti konkretybei būdingus skirtumus, sykiu implikuojant sąlygą apie tikrovės skirtingumo priėmimą. Tai reiškia, kad Gadamerio hermeneutikai būdinga atvirumo kitam ir taikaus nusistatymo jo atžvilgiu sąlyga, išlaikoma ir itališkoje

konflikto hermeneutikoje, tačiau šiuo atveju prievarta kildinama ne iš konflikto, bet iš dialogo. Pastaroji implikacija labai svarbi todėl, kad susijusi su pamatine skirtimi tarp dialogo ir konflikto hermeneutikos – skirtingomis tikrovės sampratomis. Gadamerio dialogo hermeneutikoje tikrovė traktuojama kaip tokia, kurioje tikima, kad įmanoma pasiekti bendro sutarimo, o Vattimo konflikto hermeneutikoje tikrovė suprantama kaip tokia, kurioje manoma, kad individas turėtų veikti siekdamas ne sutarimo maksimos, bet savosios ir kito skirtybės priėmimo. Pirmuoju atveju reikėtų kalbėti apie tikrovę, kurioje vis dėlto egzistuoja tiesos idealas, o jį priartina dialogo būdu pasiekiamas supratimas, antruoju – apie tokią, kurioje žinoma, kad tiesa neegzistuoja, egzistuoja viena kitai prieštaraujančios interpretacijos.

Visgi tenka pripažinti, kad ilgametė Vakarų filosofijos tradicija bendruomeninę gerovę linkusi sieti su veikimo strategija, kuri siūloma pirmiau cituotoje Platono *Valsitybės* ištraukoje ir dialogo, o ne konflikto hermeneutikoje. Todėl verta pasitikslinti, kaip „praktiškai“ turėtume suprasti Vattimo hermeneutikoje skelbiamą konflikto siekiamybę? Ir kuo vatimiška konflikto strategija „tikrovėje“ skirtusi nuo tos, kurią sutinkame Gadamerio dialogo hermeneutikoje? Ko gero, supratimo hermeneutikos ir interpretacijos hermeneutikos siūlomų „praktikos“ modelių skirtumas labiau išryškėtų pasitelkus konkretų pavyzdį. Šiam tikslui tinkamas pavyzdys – šiuolaikinio rusų režisieriaus Andrejaus Zviagincevo kino filmas „Leviatanas“ (2014). Hermeneutinėje Gadamerio filosofijoje įprasta iliustruojant supratimo teoriją remtis meno kūriniais kaip modeliais, tačiau į radikalią *praxis* orientuotoje Vattimo hermeneutikoje meno kūrinio pavyzdžio beveik nerasime – čia

dažnesnės nuorodos į etinę, politinę arba religinę problematiką¹⁰. Kaip tik todėl mūsų analizuojamos problemos kontekste parankus Zviagincevo „Leviatanas“, kurio pasirodymas didžiajame ekrane sukėlė skirtingų visuomenės sluoksnių prieštaringas aistras. Šį filmą galima nagrinėti ir kaip kultūrinį „tekstą“ Gadamerio supratimo hermeneutikos požiūriu, ir kaip politinį aktą iš Vattimo interpretacijos hermeneutikos perspektyvos.

„Leviatane“ vaizduojama pilka nedidelio Rusijos miestelio kasdienybė: rūsti gamta, beprasmybės jausmo išvarginti žmonės, korumpuoti politikai, plakatiniam dvasingumui atstovaujantys religijos tarnautojai ir šiame fone vykstanti XXI amžiaus Jobo drama – paprasto žmogaus, pasipriešinusio ciniškų valdžios atstovų savivalei, gyvenimo projektas išyra nepalankiai susiklosčius aplinkybėms. Politinis aspektas išryškėja ne vien „Leviatano“ siužete, pasakojančiame istoriją apie korumpuotus politikus ir jų nusikalstamą elgesį, bet jau pats filmo pasirodymas šiuolaikinės Rusijos santvarkos kontekste atlieka „teisingumo“ organų

¹⁰ 2014 metų kovo mėnesį dalyvaudama Turino universitete rengtuose Vattimo seminaruose, turėjau progą paklausti profesoriaus, kaip, jo nuomone, į vatimišką *aktualumo ontologiją* įsirašytų šiuolaikinio meno tekstas. Vattimo atsakymas buvo kategoriškas – praktinei hermeneutikai reikšminga ne meno kūrinio „tiesa“ ar „prasme“, bet būdas, kuriuo ji platinama, ir kūrinio daromas poveikis socialinei tikrovei. Čia reikia pažymėti, kad Vattimo hermeneutikoje meno kūrinio ir apskritai estetikos tematika nėra itin aktuali. 1968 metais publikavęs vieną pirmųjų savo knygų *Poesija ir ontologija* (*Poesia e ontologia*), kurią galima pavadinti itališku įvadu į Gadamerio *Tiesą ir metodą*, vėliau Vattimo į savo hermeneutiką meno kūrinio aptarimą įtraukdavo fragmentiškai, iliustruodamas *būties silpnėjimo* pasireiškimą: sekularizuotoje visuomenėje menas, tapdamas *kiču*, užima religijos vietą, sykiu nurodydamas kelią religijai, kuri turėtų atsisakyti metafizinės pretenzijos į tiesą ir kelti sau tikslą siekti populiarumo (Vattimo 1995: 91).

demaskavimo veiksmą¹¹, implikuojanti konfliktą. „Leviatano“ režisierius konfliktą vaizduoja ne kaip išskirtinį įvykį, bet kaip nuolatinį *status quo*, kuriame gyvena filmo veikėjai, konfliktuojantys su valdžia, pačiais savimi, vienas su kitu, su Dievu. Todėl filme vaizduojamą sakralumą praradusią tikrovę galima apibūdinti kaip interpretacijų konfliktą, o šiuolaikinės Rusijos politinių ir socialinių aktualijų demaskavimą prilyginti interpretacijų konflikto išsiplėtimui iš (įsi)vaizduojamos plotmės į „tikrovės“ matmenį. Maža to – siekiančiai eskaluoti konfliktą Vattimo interpretacijos hermeneutikai, Zviagincevo „Leviatano“ daroma įtaka gyvenamajame pasaulyje būtų nepalyginti svarbesnė nei filme pasakojama istorija ir jos pažadinta prasmų visuma. Kadangi interpretacijos hermeneutikoje orientuojamasi į veiklą, pasireiškiančią interpretacijų konflikto modusu, meno kūrinio reikšmingumas čia priklauso nuo to, koku mastu jis inicijuoja ir daugina konfliktą aktualioje tikrovėje, šiuo būdu patvirtindamas jos daugialypumą.

Visiškai kitaip Zviagincevo „Leviatana“ reikėtų „skaityti“ žvelgiant į jį per Gadamerio supratimo hermeneutikos prizmę. Būtina supratimo hermeneutikos sąlyga – žiūrovo atsivėrimas meno kūrinui, kitaip tariant, nusiteikimas įsiklausymui ir dialogui. Kiekviena meno kūrinio reprezentacija, anot Gadamerio, yra ontologinis įvykis, kuriame atvaizduota kūrinyje tikrovė parodo pati save, sykiu transformuodama „dialoge“ dalyvaujantį individą ir praplėsdama atstovaujamo kūrinio prasminį lauką.

¹¹ Nepaisant tarptautinio pripažinimo, Murmansko gubernijoje, kur buvo nufilmuotas Zviagincevo „Leviatanas“, rodyti šį filmą buvo uždrausta. Neigiamą nuomonę apie šį filmą pareiškė Rusijos kultūros ministras – jis filmą kritikavęs dėl „valdžios ir teisingumo sistemų juodinio“ bei jame „vaizduojamos beprasmybės“. Buvo pikintasi ir dėl „neigiamai parodytos“ stačiatikių cerkvės.

Todėl, supratimo hermeneutikos požiūriu, Zviagincevo „Leviatanas“ turėtų būti traktuojamas kaip universalias žmogiškosios būties problemas išryškinantis ir mąstymo veiksmo reikalaujantis meno kūrinys, kuris iš skirtingų herojų perspektyvų kelia gyvenimo prasmės klausimą, nagrinėja teisingumo, draugystės, prievartos temas. Šiuo atveju tampa svarbus ne aktualus politinis kontekstas, kuriame pasirodęs „Leviatanas“ pabrėžtų konfliktuojančių pusių susikalbėjimo sunkumus, bet bendresnis Vakarų kultūros kontekstas, leidžiantis šiame „tekste“ perskaityti nuorodas į Senąjį Testamentą, XVII amžiaus filosofo Thomo Hobbes'o *Homo homini lupus* teoriją, Andrejaus Tarkovskio kino filmus bei nesuskaičiuojamą daugybę kitų kultūrinių „tekstų“.

Ir čia pastebime įdomų dalyką – gadameriškas hermeneutinis „perskaitymas“, įtraukiantis Zviagincevo „Leviataną“ į pokalbį su tradicija ir suteikiantis jam universalią vertę, šiuo pačiu veiksmu sušvelnina aštrius, konfliktą eskaluojančius „tekste“ vaizduojamos tikrovės momentus, palikdamas konfliktą vien suvokiamo turinio dalimi. Žvelgiant iš supratimo hermeneutikos perspektyvos, konflikto kėlimas ir jo perkėlimas už meno kūrinio ribų pradeda atrodyti beprasmis, nes tikrovės plėtimas čia plėtojasi kita kryptimi, tai yra kaip prasminio konteksto dauginimasis. Atrodo, kad kaip tik šį Gadamerio filosofijos aspektą ir kritikuoja Vattimo, išankstinę supratimo hermeneutikos nuostatą dialogui laikydamas „neutralizacija“, kurią traktuoja kaip konkretybės patirties abstrahavimo veiksmą¹². Kita vertus, reikia pasakyti ir tai, kad abu – interpretacijos hermeneutikos ir

supratimo hermeneutikos – siūlomi Zviagincevo „Leviatano“ „perskaitymai“ žada transformacijas, tačiau daro tai brėždami skirtingas trajektorijas – konflikto kelias, skatindamas veikti, aktyvina horizontalią jungtį tarp kino filme vaizduojamų problemų ir aktualios gyvenimiškos situacijos, o dialogo „metodas“ kreipia vertikale link kuriame nors laiko moduse vis dar pasiekiamų platoniskų gėrio, grožio ir tiesos idealų¹³.

Išvados

Ontologinėje hermeneutikoje akcentuojant arba supratimo, arba interpretacijos momentą, keičiasi ne vien raktinis žodis, bet ir pati filosofavimo prieiga. Gadameriškos supratimo hermeneutikos bei Vattimo ir Pareysono atstovaujamos interpretacijos hermeneutikos skirtumai ypač išryškėja analizuojant hermeneutiką kaip praktinę filosofiją. Gadamerio hermeneutikoje *horizontų susiliejimą* žadinantis supratimo įvykis implikuoja dialoginę nuostatą gyvenamojo pasaulio atžvilgiu, Vattimo hermeneutikoje konfliktą inspiruojantis interpretacijos įvykis implikuoja prievartos, kuriai prilyginama bet kokia tiesos vardu pasivadynusi interpretacija, demaskavimą. Tai reiškia, kad supratimo hermeneutika ir interpretacijos hermeneutika remiasi skirtingomis ontologijos traktuotėmis: Gadameriui hermeneutika veda į atsivėrimo būseną – „suprasti, reiškia būti tarp“, o Vattimo ir Pareysono atveju hermeneutika prilyginama veiklai – „būti, reiškia interpretuoti“.

¹³ Kaip pastebi dialogo sampratos skirtumus Gadamerio hermeneutikoje ir Jacques Derrida dekonstrukcijoje nagrinėjęs Mintautas Gutauskas, „[g]alime priartinti Gadameriui ir pabrėžti, kad šalia nesuskalbėjimo patirties turime ir susikalbėjimo patirtį. O tai neleidžia paneigti dialogo galimybes, nors jis pats gali būti pripažintas rimta problema“ (Gutauskas 2013: 106).

¹² Tai susiję su kritika, kurią Vattimo daugelyje savo tekstų išsakė Gadamerio hermeneutikos atžvilgiu dėl joje ryškios logocentrinės pozicijos. Šį aspektą analizavo Rita Šerpytytė savo straipsnyje „Būtis ir kalba: Vattimo versus Gadameris“ (Šerpytytė, 2000: 191–199).

LITERATŪRA

- Aristotelis, 1990. Nikomacho etika. In: Aristotelis. *Rinkiniai raštai*. Vilnius: Mintis.
- Daraškevičiūtė, Vaiva, 2013. Hermeneutikos samprata personalistinėje Luigi Pareysono ontologijoje. *Religija ir kultūra* 12: 48–61.
- Di Cesare, Donatella, 2007. *Gadamer*. Bologna: Il Mulino.
- Gadamer, Hans-Georg, 1995. *Gesammelte Werke Band 10 – Hermeneutik im Rückblick*. Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck).
- Gadamer, Hans-Georg, 2001. *Wahrheit und Methode / Verità e metodo*. Milano: Bompiani. Testi a fronte. Transl. Vattimo, Gianni.
- Gadamer, Hans-Georg, 2007. Hermeneutics as Practical Philosophy. In: *The Gadamer Reader. A Bouquet of the Later Writings*. Richard E. Palmer (ed.). Ewanston, Illinois: Northwestern University Press, p. 228–245.
- Grondin, Jean, 2007. Vattimo e latinizzazione dell'ermeneutica. Perché Gadamer ha resistito al postmoderno? In: *Una filosofia debole*. Trans. L. Saviani, in Zabala, Santiago (ed.). Milano: Garzanti, p. 238–251.
- Gutauskas, Mintautas, 2013. Dialogo, teksto ir prasmės tapatybės klausimai Gadamerio ir Derrida pokalbyje. *Baltos lankos* 38/39: 79–107.
- Heidegger, Martin, 2008. *Sein und Zeit / Essere e Tempo*. Milano: Arnoldo Mondadori Editore. Testi a fronte. Transl. Marini, Alfredo.
- Pareyson, Luigi, 2005. *Verità e interpretazione*. Milano: Mursia.
- Pareyson, Luigi, 2010. *Estetica. Teoria della formatività*. Milano: Bompiani.
- Platonas, 2000. *Valstybė*. Vilnius: Pradai.
- Šerpytytė, Rita, 2000. Būtis ir kalba: Vattimo versus Gadameris. *Baltos lankos* 12: 191–199.
- Šerpytytė, Rita, 2013. Interpretacija kaip derealizacija. *Religija ir kultūra* 12: 7–20.
- Vattimo, Gianni, 1995. *Oltre interpretazione*. Roma-Bari: Laterza.
- Vattimo, Gianni; Zabala, Santiago, 2011. *Hermeneutic Communism*. New York: Columbia University Press.
- Vattimo, Gianni, 2012. *Della realtà*. Milano: Garzanti.
- Vattimo, Gianni, 2013. Foreword. In: Pareyson, Luigi. *Truth and Interpretation*. Transl. Robert T. Valgenti. State University of New York Press, Albany, p. xi–xv.

CONTROVERSIES OF ONTOLOGICAL HERMENEUTICS: A PRACTICAL ASPECT

Vaiva Daraškevičiūtė

Abstract. This paper discusses two versions of ontological hermeneutics. One concept of ontology is represented by Hans-Georg Gadamer, and another is represented by two Italian thinkers – Luigi Pareyson and Gianni Vattimo. These three philosophers share a belief that in post-metaphysical thought ontology is possible only as practical hermeneutics. However, the Italian philosophers Pareyson and Vattimo attain the practical approach in a different way than Gadamer. This paper states that the views herewith distinguished, i.e., those of Gadamer and Pareyson-Vattimo, are different in two aspects. The first difference is related to the manner these authors construct their concepts of hermeneutics. Gadamer sees hermeneutical ontology as a universal theory of understanding, whereas according to Pareyson and Vattimo we encounter a theory of interpretation. This aspect supposes the second point by which the distinction between the position of Gadamer and that of Pareyson and Vattimo becomes even clearer. The second difference is related to the manner they describe the *praxis* itself. In Gadamer's philosophy hermeneutical *praxis* is, first of all, the dialogue which leads to understanding, whereas for Pareyson and Vattimo the hermeneutical *praxis* means the conflict.

Keywords: ontological hermeneutics, practical philosophy, understanding, interpretation, dialogue, conflict

Įteikta: 2015 m. sausio 23 d.